

Luka Tomašević

RAT I MI

Ovaj rat traje užasno dugo. I svi smo počeli ratovati: oni na bojištu, mi u skloništima, za stolom, u crkvi, pred televizorom. Rat nas sve guši, ubija, iscrpljuje. Osuđeni smo na rat. Svi, milijuni Hrvata na čitavoj zemlji, izgledamo kao djeca Božja pred vratima pakla, u koji nas mnogi guraju, umjesto da nam pruže ruku i izvuku nas iz njega. Ta, ovaj rat je pravi pakao.

Čitavi gradovi i sela su opustošeni i razoreni, do temelja uništeni. Tisuće ljudi, najviše nevinih i nemoćnih, žena i djece, ubijeno je i zvjernih izmasakrirano. Gledamo ubojstva, pljačke i rušenja. Ta užasna zlodjela vrte se pred našim očima, pred očima Europe i svijeta i to kao sasvim normalna stvar. Kako se može itko ne osjetiti krivim i odgovornim za takva kriminalna i masovna ubijanja i razaranja!

Ovaj je rat protjerao već više od pola milijuna (560. 000) ljudi iz njihovih domova, s njihovih djedovskih ognjišta i od njih učinio "izbjeglice", sveo ih na bijednike bez krova i kruha.

Rat i nas čini neljudima. Gledamo i slušamo kako herojima postaju oni koji ubijaju, a vojnici su opet u "modi". Ne, ovaj je rat ne samo užasan već je zlo sam u sebi i nije dostojan čovjeka i kršćanina.

I. Sva nehumanost rata

Učinci su rata uvijek materijalni, psihički i moralni. Dok materijalne štete statistika može, čak i ne tako teško, obraditi, dotle psihičke i moralne negativnosti ne podliježu statistici, a one su daleko teže i daleko dublje.

Psihičke negativnosti uvijek se odnose na ljudsku osobu i veoma se lako ukorjenjuju u dubinu našega bića odakle ih je veoma teško iskorijeniti. Činjenica je da se psihičke negativnosti veoma teško uočavaju i čovjek se na njih lako navikava. Ako samo pogledamo na brutalnost i okrutnost što se vrši nad hrvatskim pučanstvom, sramotna i kukavička ubijanja nedužnog i mirnog stanovništva, na nečuvena pljačkanja imovine i na razna nasilja, onda se pitamo da li je moguće da to čine ljudi koji su kao i mi stvoreni "na sliku Božju" i koji su jednako obdareni razumom i slobodnom voljom? Da li su ti ljudi i dalje ostali "slike Božje" i da li imaju savjest i ikakav moral?

Prisutni rat kod svih stvara i mentalitete protunasilja. Svi odjednom počinjemo cijeniti i hvaliti našu vojnu snagu koja bi donekle uspostavila ravnotežu i mrskom neprijatelju nanijela što više gubitaka. Tako svi skupa postajemo spremni na uništavanje i na nasilje.

Rat je veoma pogodan i za bujanje i izivljavanje najnižih ljudskih nagona kao što su mržnja, osveta, sumnja, strah i prezir prema ljudima, pa čak i prema čitavom narodu.

Tako nam rat krši sva moralna načela. A većina zala ovoga rata jesu moralnoga reda jer to čine razumni ljudi, moralna bića, i to najprije u svojoj nutrini. Sve je to protivno Božjoj volji i uspostavljenom moralnom redu. Polako se navikavamo na to moralno zlo oko nas i u našem svijetu, a savjesti nam polako postaju neosjetljive.

U ovom ratu cvjetaju i laž i sumnja koje unose dodatni metež u naš život. A nasilje se upravo širi lažima. Laž je najveći uzročnik rata i protivnik mira. Lažima, tj. proturanjem raznih informacija, u narod se unosi sumnja koja najgore nagrizi naše međuljudske odnose, a razne "dezinformacije" i laži o mnogim osobama unose nepovjerenje u rad i dobre namjere vlade i svih upravnih tijela. Došli smo već dotle da se najprije idemo uvjeriti da li je ta osoba poštena a tek je onda prihvaćamo. To je jedno od velikih zala ovoga rata.

Ovaj je rat u svima nama stvorio osjećaj nemoći i očaja. Nije baš teško predočiti psihološke i mentalne patnje onih koji su izgubili članove svoje obitelji, svu svoju imovinu, onih koji su morali iseliti i suočiti se s neimaštinom, bijedom, a da se uopće nisu mogli braniti. Već mnogi trpe od depresije i ne vide smisao takvom životu, a svi smo skupa svakodnevno izloženi mogućnosti da nas zatrpaju i ubiju bombe i rakete. Osjećamo se nezaštićenima i nemoćnima i kao da nas je svijet osudio na ovaj užas.

Tako čitav narod trpi, a svi pojedinci i sve strukture našega društva su ratom načeti. Gotovo da više nema u Hrvatskoj obitelji koja ne oplakuje svoje mrtve, zarobljene i ranjene.¹

2. Moralna dimenzija rata

Svaki rat posebno izaziva kršćanina i njegovu savjest. Da li je ikada dozvoljen i kako se za vrijeme rata treba ponašati? Kako se ponašati na bojištu? Kako se odnositi prema neprijatelju? To su goruća pitanja i danas, za mnoge kršćane koji su zahvaćeni i tim najnovijim užasom rata kod nas.

a) Klasično-skolastička teorija o "pravednom ratu"

Ako pogledamo povijest moralne teologije, vidimo da je tema o ratu u njoj prisutna već od samih početaka kršćanstva,² premda se smatra da su kršćani sve do Konstantinova vremena bili pacifisti. Tek u pokonstantinovu kom vremenu kršćanski pisci i teolozi počinju govoriti o ratu i prihvaćaju aristotelovsku teoriju o "pravednom ratu".

Sv. Augustin će tako postaviti pet uvjeta za pravedan rat: 1) Cilj uvijek mora biti uspostavljanje mira; 2) neposredni objekt je postignuće pravednosti s umjerenošću; 3) nema pravednog rata bez prave kršćanske ljubavi; 4) pravedan je samo ako ga nadležna vlast vodi; 5) samo vođenje rata mora biti pravedno: očuvati zadanu riječ neprijatelju; isključiti svaku osvetu, okrutnost, odmazdu.³

Sv. Toma prihvaća Augustinova načela⁴ a kroz obnovu tomizma to će se iskristalizirati kao katolička nauka o "pravednom ratu"⁵ koja će s malim

1. Od 17. VIII. 1990. do 17. XII. 1991. prema službenoj evidenciji sanitetskog stožera RH poginulo je 2710, (a ranjeno 14 088 osoba). Od toga ZNG-a 1053 a 314 pripadnika MUP-a. Poginulo je 1287 civila od čega 35 djece. Samo u Vukovaru je poginulo 600 hrv. vojnika i oko 2200 civila. (usp. *Slobodna Dalmacija*, god. XLIX, br. 14746, 18. 12. 1991, str. 2).

2. O ratu postoji obilna teološka literatura, usp.: R. H. BAINTON, *Christian Attitudes toward War and Peace. A Historical and critical survey and evolution*, New York 1960; K. DROBISCH *Wieder den Krieg*, Berlin 1970; R. COSTE, *Le problème du droit de guerre dans la pensée de Pie XII*, Paris 1962; K. HÖRMANN, *La Chiesa e la guerra*, Roma 1972; G. B. GUZZETTI, *Guerra e pace*, Torino 1948; itd.

3. B. HÄRING, *Kristov zakon, Slobodni u Kristu*, vol. III, 542-543.

4. *S. th.* II-II, q-40.

5. Tome će posebno pridonijeti dominikanac F. de Vitoria svojim djelima: *De Indiis* i *De iure belli*, a nešto kasnije i isusovac Suarez.

različitostima biti prihvaćena od svih moralista sve do II. vat. sabora⁶ Da bi neki rat mogao biti proglašen pravednim, on bi morao odgovarati slijedećim uvjetima:

- da bude odobren i objavljen od zakonite državne vlasti;
- da za objavu rata postoji pravedan i težak razlog (nanesena teška nepravda ili uvreda, obrana od agresije druge sile ili obrana osnovnih narodnih prava);
- sva mirovna sredstva sprečavanja sukoba su iscrpljena;
- da ciljevi kao i sredstva budu pravedni (cilj rata treba biti da posluži dobru i pravdi a u sredstvima se ne smiju upotrebljavati nemoralna ratna djelovanja i oružja);
- da postoji proporcija između dobra koje se želi postići i zla koje će se ratom nanijeti.⁷

Ta se klasično-skolastička teorija o pravednom ratu bazirala na naravnom pravu i s teorijske strane izgleda jasna, ali je u praksi bila veoma nedostatna jer bi se malo ratova kroz povijest moglo nazvati pravednima. Tako se za vrijeme Prvog svjetskog rata dogodilo da su crkve i moralisti opravdavali vlade svojih zemalja.⁸ Ozbiljnu kritiku na tu teoriju daje i poznati talijanski moralist G. B. Guzzetti.⁹ Tu su teoriju neki moralisti nazvali "opravdanjem internacionalne politike" svojih zemalja¹⁰, a neki "moralnim ograničenjem" kroz stoljeća.¹¹ Stoga ona danas ne može u potpunosti odgovoriti na zahtjeve kršćanske savjesti. Ona je u očima sv. Augustina i sv. Ambrozija vjerojatno zamišljena kao legitimna obrana jednog naroda od drugoga, ali je u katoličkoj moralci proširena po Suarezu u vrijeme kad su stvarne suverene, svemoćne osvajačke države koje počinju ratom dobivati ono što ne mogu pregovorima ili pritiscima.

6. Od naših moralista najznačajniji je A. Živković, *Moralno bogoslovlje, Božje i crkvene zapovijedi*, vol. III, Zagreb 1946, 258-297.

7. Usp. M. VIDAL, *L'attegiamento morale, Morale sociale*, vol. III, Assisi 1981, str. 545.

8. Usp. B. HÄRING, Isto, 543-544; D. Alegria, *La doctrina del Concilio vaticano II*, Barcelona 1967, 515.

9. G. B. GUZZETTI, *Guerra e pace*, LDC, Torino 1984, str. 159.

10. Usp. L. PEREÑA, *Menzaje conciliar de la paz*, Madrid 1967, str. 71.

11. Usp. M. FRAGA, *Guerra y conflicto social*, Madrid 1962, str. 105.

b) Pravedna obrana naroda

Pravednom ratu, kakav mu god bio uzrok, uvijek je cilj vojnička pobjeda i to svim mu nužnim sredstvima (donec parta sit perfecta victoria). Obrambeni rat jednoga naroda ili države koja je vojno napadnuta ima sasvim drukčiji cilj: zaustavljanje i odbijanje nepravedne i nasilničke agresije i to onim i onolikim sredstvima koliko je potrebno da se ona spriječi. Dakle, nije cilj vojnička pobjeda već zaustavljanje i odbijanje nepravedne agresije. Iako no da se u takvom ratu onda vodi briga o proporcionalnosti branjenih dobara i zala koje se obranom mogu nanijeti (ne smije se ubiti lopova zbog toga što je htio ukrasti kokoš). Ta jasna razlika između "pravednog rata" i "pravedne obrane" u kršćanskoj moralici pojavljuje se tek iza II. svjetskog rata, a glavni promotor joj je papa Pio XII. U svojim glasovitim božićnim porukama (1942. i 1944.) on je naglasio da nijedna država nema apsolutno pravo da vodi rat. On teoriju pravednog rata svodi na pravednu obranu, a smatra i da se napadnuta država može u skrajnim slučajevima braniti čak i obrambenim oružjem. On izričito veli: "I takva samoobrana može biti dopuštena ako je posrijedi očita nepravda, skrajno teška i na drugi način neizbježiva"¹²

U svojoj Božićnoj poruci 1948. g. Pio XII. se ponovno vraća na temu rata i upozorava da rat mora biti pravedna stvar. Po prvi put se u toj poruci pojavljuje ideja da ratom ugroženom narodu nužno trebaju pomoći drugi narodi. Kada je nepravednom agresijom određeni narod postao ugrožen ili pak žrtvovan, ostali narodi nikako ne smiju ostati pasivni i ravnodušni promatrači¹³ U pravednom obrambenom ratu zapravo se ne vodi rat već se brani mir. Tako očuvanje mira postaje glavni zadatak svih država, a rat se svodi na samoobranu od nepravednog napadača što se zasniva na naravnom pravu.

Ta nauka Pija XII, osnažena je i stavom Ivana XXIII. koji naglašava kako rat nikada nije podesan za nadoknadu povrijeđenih prava,¹⁴ a usavršena je i na II. vatikanskom saboru (usp. GS, 79-82). Sabor najprije osuđuje nehumanost rata, sve terorističke ratove i posebno one čine "kojima se na bilo koji način ili bilo kojim sredstvima sistematski uništava jedan

12. Citat prema J. KUNIČIĆ, *Uz tekst II. vat. sabora o ratu i miru*, u CUS, II/1 (1967) 20.

13. Usp. AAS (1949) 10-14. O tome vidi i J. KOPREK, *Pacifizam i teorija pravednog rata*, u (19) XLVI/5 (1991) 459-471.

14. Usp. encikliku *Pacem in terris* 1963; AAS, 55 (1963) 291).

čitav rod, narod ili narodna manjina, i to se mora najoštrije osuditi kao strašne zločine“ (GS 79) ne propustivši naglasiti da ni ”slijepa poslušnost ne može ispričati one koji ih izvršuju“.

Priznajući tužnu činjenicu da ratovi i danas postoje, Sabor veli: ”I dokle god bude postojala pogibelj rata i dokle god ne bude međunarodne nadležne vlasti koja će raspolagati prikladnim snagama, dotle se neće moći zanijekati vladama, pošto budu iscrpljene sve mogućnosti mirnih pregovora, pravo na zakonsku obranu (ius legitimae defensionis)“ (GS 79). Iz tekstova Sabora u potpunosti nestaje pojam pravednog rata (bellum iustum), a ostaje samo mogućnost zakonite obrane i to u strogome, tradicionalnom smislu kršćanske moralke. Stoga sabor odmah nadodaje značajno pojašnjenje za svoju tvrdnju: ”No jedno je upotrijebiti oružje u pravednoj obrani naroda, a drugo je htjeti podjarmiti druge narode“ (GS 77). Pravedna obrana tako uključuje dobro poznate uvjete obrane od nepravednog napadača.

Stoga možemo reći: kad je rat ostao kao jedino moguće sredstvo obrane naroda od nepravednog napadača, on je dozvoljen. I koliko je veće dobro u opasnosti, toliko su i opravdanije žrtve za obranu. A najveće dobro jesu sami opstanak naroda (usp. GS 77) a onda njegova moralna i vjerska sloboda. Pod tim vidom obrambeni rat postaje ne samo pravo već i dužnost za građane jer je sve dovedeno u opasnost.

3) Sredstva i načini rata

Ni u pravednom obrambenom ratu nisu dozvoljena sva sredstva ratovanja. ”Oružana moć ne opravdava svaku upotrebu te moći u vojne ili političke svrhe, niti je samim tim što je rat nesrećom već buknuo, protivnim strankama sve dopušteno“ (GS 79).

Svaki totalni rat u kojem se ide isključivo za uništenjem čitavih krajeva i gradova uvijek je za svaku osudu,¹⁵ kao i znanstveno proizvedena naoružanja koja djeluju na psihu i volju i koja mogu ”prouzročiti golema i nepredvidiva uništenja, koja zbog toga daleko prelaze granice zakonske obrane“ (GS 80). To znači da svi vojnici uvijek moraju ostati budne savjesti i da se ispituju zbog onoga što čine ili što im je naloženo. Ni u ratu vojnik

---

15. Izgleda da Yu - generali kod nas točno provode totalni rat i to po komunističkoj ideologiji po kojoj je sve dozvoljeno za očuvanje komunizma.

ne smije biti slijepo poslušan i ponašati se kao da nema moralnog zakona (usp. GS 79).

Jasno je i to da ni "pravedni obrambeni rat" ne opravdava sva sredstva: nikada nije dozvoljeno ubojstvo nevinih za odmazdu, nisu dozvoljena sredstva masovnog uništavanja, silovanja, torture.

I u takvom ratu se treba pridržavati međunarodnih konvencija (Hajki 1907 i Genève 1949). "Takve su konvencije one koje se odnose na sudbinu ranjenika, zarobljenika i razni drugi sporazumi te vrste" (GS 79).

Te konvencije zabranjuju ubijanje zarobljenika, upotrebu bojnih otrova nad civilnim stanovništvom, izravno ubijanje civilnog pučanstva, uništavanje i eksproprijaciju vlasništva koje nemaju ratnu svrhu; upotrebu oružja koje nanosi nepotrebne patnje (dum-dum metak, kasetna bomba), obeščaćenje i zlouporabu neprijateljske zastave i grba, crvenog križa i bijele zastave, ubijanje osoba koje imaju imunitet (poslanici, vojni kapelani, bolničari) itd.

Treba naglasiti i to da je mržnja prema protivniku i u obrambenom ratu uvijek grijeh i da se pravedna obrana mora ograničiti samo na ono što je vojno najnužnije, a nikako razvijati ideju da je sve opravdano što se neprijatelju čini. Nikada ne može biti dozvoljeno i svjesno širenje lažnih glasina (ratna propaganda) trovanje pitke vode, pustošenje i paljenje kuća i druge imovine, otmicanje i uništavanje stoke, i pogotovo vršenje okrutnih djela (masakr) na nekućim ljudima. U pravednom obrambenom ratu "oni koji služeći domovini vrše vojničku dužnost neka se smatraju službenicima sigurnosti i slobode naroda, i ako ispravno vrše tu dužnost, istinski pridonose učvršćenju mira" (GS 79). Dakle, vojnik, posebno na fronti, služi svojoj domovini, narodu i u tom smislu on je borac za mir. Kako među današnjim našim vojnicima ima kršćana istančane savjesti, želimo naglasiti i ono što im je u ovom ratu moralno dopušteno. Dopušteno im je i izravno ubiti naoružanoga neprijateljskog vojnika koji se ne predaje ili izravno juriša, bez obzira na njegov spol i dob. Isto tako mogu se služiti varkom, zasjedom i određenim zastrašivanjem neprijatelja, a u borbi mogu upotrijebiti sve vrste međunarodno dozvoljenog oružja. Isto tako je dozvoljeno opsjedati neprijateljske utvrde i gradove, na njih pucati, a neprijatelja lišiti hrane, vode i ogrjeva sa svrhom da se preda. Dozvoljeno je i razorenje vojnih objekata, vojnih brodova i onih koji služe u vojne svrhe, jednako kao i zrakoplova.¹⁶

16. Usp. A. ŽIVKOVIĆ, *n. d.*, 297.

4) Očuvanje mira - jedina alternativa ratu

Ako već i sami vojnici koji ispravno vrše tu svoju dužnost "pridonose učvršćenju mira" (GS 79), onda je sasvim jasno da mir i njegovo očuvanje i promicanje, postaje glavna zadaća ne samo Crkve i kršćana već svih ljudi i političara.¹⁷ Kršćanska misao je duboko svjesna da je svaki rat "spirala žalosti i nasilja" i da je to uvijek "avantura bez povratka"¹⁸ Rat nikada nije donio pravedni mir kako nas uči povijest već na duži ili kraći period novi rat, jer se pobijedeni žele osvetiti i nakon određenog perioda eto opet rata. Osim toga, svaki mir na svršetku rata donosi poniženje pobijedenom. Stoga, vojna pobjeda nikada ne donosi pravi mir. U tom smislu treba razumjeti vapaj Pavla VI. u OUN: "Nikada više rat, nikada više rat".¹⁹ Kršćanska misao je duboko svjesna da je svaki rat zlo i da sve sile treba upregnuti u službi mira. Mir je glavna tema biblijske teologije i kršćanskog navještaja jer je Krist "Knez mira". Crkva naglašava da je nužno potrebno "da se svi unutarnjom obnovom obrate k istini mira" (GS 79).

Ta kršćanska "istina mira" ima svoja tri glavna naglaska.

1) *Mir je djelo pravde*: "Mir nije puka odsutnost rata, niti se svodi jedino na uspostavu ravnoteže među protivničkim silama. On ne nastaje niti iz nasilne vladavine nego se doista naziva "djelom pravde". Mir je plod reda što ga je u ljudsko društvo utisnuo njegov božanski Utemeljitelj i što treba da ga ostvare ljudi" (GS 78).

2) *Mir je u trajnoj izgradnji*: "Mir se nikada ne stiče jednom zauvijek, nego ga stalno treba graditi... Ostvarenje mira traži od svih trajno svladavanje strasti i budnost zakonske vlasti" (GS 78).

3) *Mir je i plod ljubavi*: "Za izgradnju mira bezuvjetno je potrebna čvrsta volja da se poštuju drugi ljudi i narodi i njihovo dostojanstvo te zauzeto ispunjavanje bratstva. Tako je mir plod također ljubavi, koja ide dalje od onoga što može izvesti pravda" (GS 78).

Takvo shvaćanje mira kao općega zajedničkog dobra ne smatra više čovječanstvo kao skup suverenih država koje same neovisno mogu pro-

---

17. Usp. F. X. MURPHY, *The moral theologian and the problem of peace*, u *Studia moralia* IV (1966) 373-383.

18. I. Pavao II, Govor 17. I. 1991, u *Regno-Attualità*, 4(1991) 111.

19. Usp. Isto.

suđivati o njima nanesenim nepravdama i započinjati ratove jer je mir "bonum commune generis humani" (GS 78) i "bonum commune universae sale" (GS 91).

Mir je, da tako kažemo, božanski poziv čovječanstvu i na njemu svatko treba raditi jer "omnes fratres sumus" (GS 92).

Tako se jasno vidi da je sabor utkao i usvojio misao Pija XII. o društvenom miru što ga je on ovako ocrtao: "Prvi uvjet mira sastoji se u tome da ljudi svladaju mržnju što razdvaja narode i čovječanstvo te nađu načina da je svladaju uklanjajući sve što razdvaja, grleći sve što spaja; drugo, neka svladaju ono nepovjerenje koje truje međunarodne odnose i omogućuje svaki pravni sporazum; zato neka se vrate na put pravde, poštivanja tuđeg prava; treće, neka svladaju svoj zlokobni princip koriste ljublja i sile, kao da te crne snage stvaraju pravo; četvrto, neka pobijede onu ekonomsku nejednakost u svijetu, a neka stvaraju ekvilibrirani ekonomski i socijalni poredak; peto, neka svladaju onaj duh egoizma koji lako dovodi do toga da se gazi prava sloboda građana i suverenitet država, a neka uvode solidarnost, suradnju i bratsku koegzistenciju ili konvivenciju".²⁰

Ta koncepcija mira kao općeg dobra čovječanstva je koncepcija i pape I. Pavla II.²¹ koji iz godine u godinu za Dan mira razvija teologiju i pedagogiju mira. Svi papini nastupi kada se radilo o "Zaljevskom ratu" bili su izričito protiv ratne opcije²², a za put dijaloga i diplomatskog rješenja sukoba. Početkom tog rata izrazio je svoju žalost: "Ta žalost je još i dublja zbog činjenice što početak ovog rata označava i teški poraz međunarodnog prava i međunarodne zajednice"²³ Premda je za taj rat postojao opći pristanak svijeta pod vodstvom SAD-a, Papa ga nikada nije odobrio, što su mu zapadne vlade i zamjerile. No, on je ostao dosljedan svom putu nenasilja i naučavanja o miru.

Kada je počeo i ovaj naš prljavi i krvavi rat, on je ostao dosljedan svojem nauku, premda se nama činilo da je on naklonjen Hrvatima. Kada su i naši biskupi izjavili da je neovisnost izražena "voljom naroda, ne samo kroz slobodne izbore, već i posebnim referendumom" i da je vojna intervencija

---

20. Cit. iz J. KUNIČIĆ, *ondje*, 23.

21. Usp. G. CAPRILE, *Il papa e la pace*, u *La civiltà cattolica* 3380 (1991) 163 sl.

22. Usp. *Regno-documenti*, 3(1991) 69 sl.

23. *Regno-attualità*, 4(1991) 111.

federalne vojske potpuno nepravedna i nelegitimna, on je rekao: "Još jednom ponavljam da se ne mogu i ne smiju silom onemogućiti legitimne težnje naroda i želim tako potaknuti sve one započete inicijative da se pronađu pravedna rješenja koja jedino mogu garantirati mir i bratski suživot među narodima".²⁴ Od tada smo svjedoci više desetaka njegovih intervencija za mir i samoopredjeljenje naroda bivše Jugoslavije, gdje je jasno znao razlikovati tko je agresor a tko žrtva. Tako je u zadnjem svojem interventu, čestitajući Novu godinu 1992. svim narodima, rekao: "Naša sućut i naša solidarnost ide svima onima koji su najviše udareni građanskim ratom što kao da gazi najosnovnija humanitarna pravila. Vijesti što nam stižu o razaranju i pokolju nevinih osoba užasne su. Sva Europa mora se osjećati udarenom i poniženom od tolike okrutnosti. Na ovaj svjetski dan molitve za mir pozivljem sve katolike svega svijeta, a s njima i braću drugih kršćanskih vjeroispovijesti i sve one koji vjeruju u Boga, da ozbiljnim i obnovljenim žarom načine neprekinut lanac molitve za mir i pomirbu u Jugoslaviji. Neka svi koji pate, a osobito pučanstvo Hrvatske, znadu da nisu ostavljeni sami. Ponavljam svoj apel političkim odgovornicima Europe i svijeta da poduzmu nove mjere i inicijative kako bi govoru oružja uslijedilo djelo strpljive gradnje mira. Svi narodi imaju pravo biti poštivanima u svojoj specifičnosti i u svojim zakonitim odabirima. Svi narodi imaju pravo moći živjeti u miru. Napasti jedan narod uvijek je nemoralno."²⁵ A stav Sv. Stolice jasno je formulirao i mons. Touran: "Sv. Stolica pomno gleda na legitimna prava i očekivanja svih naroda Jugoslavije jer su izrazili na slobodan i demokratski način odluke o državnom preuređenju".²⁶

Takav Papin stav i stav Sv. Stolice sigurno je nama Hrvatima u ovom ratu pribavio simpatije i karitativnu pomoć kršćana, osobito katolika, diljem svijeta.

Možda u tome papinskom stavu i nauci Crkve da ratom i mirom na zemlji ne mogu odlučivati suverene i pojedine države, pa zvale se one i SAD, jer rat dira u mnoga prava pojedinaca, obitelji i naroda bez njihove krivnje, a današnji OUN je previše slab, nespreman i manipuliran pojedinim moćnim državama, moramo gledati u ovoj tromosti i nepriznavanju Hrvats-

24. *L'oservatore romano*, 1. 7. 1991.

25. *Glas Koncila*, god. XXXI (1991), 12. siječnja, br. 2(918), str. 4.

26. *Rego-attualità*, 16(1991) 494.

ke i neku vrst osvete zapadnjaka na čelu sa SAD-om, samom Sv. Ocu što nije nikada odobrio njihov "Zaljevski rat". Ako se samo prisjetimo kako su za "Zaljevski rat" bile organizirane stotine demonstracija, štrajkova i raznih skupova, a ovdje smo mi Hrvati čiste žrtve užasne komunističke ideologije i srpske megalomanije, gdje se broj mrtvih i ranjenih penje na desetke tisuća, a zapadne vlade na čelu sa SAD-om samo verbalno pozivaju na mir i uvode embargo na oružje, i nitko javno ne protestira, doista začuđuje stav, posebno nekih država koje se pokazuju kao uzori slobode i demokracije.

Zaključak

Našli smo se u užasnom ratu. On je potpuno iracionalan, apsurdan i kao takav on je uvreda nama, svakom čovjeku i, konačno, Bogu. Rat se ni kako ne može nazvati nastavkom politike drugim sredstvima jer je on kraj svake politike. Rat znači ubijanje, rušenje, uništavanje te ga kao kršćani moramo odbaciti.

No, budući nam je ovaj rat nametnut, on je za nas Hrvate opravdan obrambeni rat. U pitanju je sami opstanak našega naroda, njegova vjerska i moralna sloboda. Stoga su svi naši vojnici službenici slobode svoga naroda i branitelji mira.

Sama nehumanost i nemoralnost rata mora potaknuti sve zemlje i narode da ga završe i da učine sve kako bi pronašli nove načine za obranu i promicanje pravednih zahtjeva i prava ugroženih naroda.

Mir i mirno rješenje svakoga nesporazuma jest stav kršćanstva i učiteljstva Crkve. Mir je opće dobro čitavoga svijeta te se oko izgradnje mira moraju organizirati sve znanstvene, diplomatske, pedagoške, političke i religiozne snage jer samo tako čovječanstvo neće biti izručeno samovolji moćnih i nećemo živjeti kao djeca Božja pred vratima pakla.